

	Tekst	Kort inhoudelijk
1	Aanbeveling 1. Een integrale oplossing	
1A	De Agrarische Tafel beveelt aan om voor de afhandeling van alle mijnbouw-gerelateerde zaken te komen tot één centraal Agroloket waar de agrariër wordt geholpen met een integrale oplossing. De coördinatieverantwoordelijkheid voor onderdelen van de bevingproblematiek moeten de verschillende instanties dan achter de schermen oplossen. Daar moet de gedupeerde partij geen last van hebben. Dit houdt in dat de betrokkenen uit de verschillende organisaties voldoende mandaat en middelen hebben om met elkaar tot de gewenste oplossing te komen via het Agroloket.	In het bestuurlijk overleg van 11 maart 2019 is besloten om onafhankelijk instituut voor de versterking en het TCMG onder te brengen in één zbo (zelfstandig bestuursorgaan). Hiermee kunnen bewoners in de toekomst terecht bij één loket voor mijnbouwgerelateerde zaken als gevolg van gaswinning uit het Groningerveld of de gasopslag bij Norg (schade en versterking) Achter de voordeur moeten de verschillende facetten van schade en versterken samenkomen en kennis georganiseerd zijn over onder andere de agrarische sector.
1B	De Agrarische Tafel beveelt verder aan om de Tafel als bestuurlijke overlegpartner in stand te houden, in combinatie met een Agroteam, waarin ambtelijk meer algemene zaken kunnen worden gesignaleerd en gecoördineerd. Ook de leden van het Agroteam moeten vanuit hun organisatie(s) voldoende mandaat hebben om te komen tot een oplossing. Bij deze oplossingen moet aandacht worden besteed aan zowel het proces van (i)afhandeling van schade, (ii) versterking van bebouwing en (iii) het creëren van toekomstperspectief. Daarmee kunnen integrale oplossingen worden aangedragen die aansluiten bij de wensen van de gedupeerden. Een handreiking voor de opzet van een structuur voor de agrarische inbreng, met Agroloket, Agroteam en Agrarische Tafel wordt gegeven in hoofdstuk 4 van dit document.	Provincie, gemeenten en Rijk vinden de agrarische tafel een waardevol overlegorgaan. De overheden zullen hier wat ons betreft geen vaste vertegenwoordiging in hebben. De agrarische tafel neemt zelf de regie en bepaalt wie zij uitnodigen aan tafel. Voor facilitering van vergaderruimten kan de provincie eventueel benaderd worden. Voor reactie op het voorstel om te komen tot een agroteam, zie antwoord 1A
2	Versnelling afhandeling schades	
2A	In het proces van schadeafwikkeling en versterking, beveelt de Agrarische Tafel voor alle dossiers aan dat de afwikkelingstijd wordt verkort. In het bijzonder moeten de agrarische schadedossiers met de langste looptijd, waarbij ook de bedrijfsvoering onder druk staat, op korte termijn losgetrokken worden. Het liefst volgens de reguliere procedure. Echter wanneer te voorzien is dat deze dossiers niet in het eerste halfjaar van 2019 afgerond kunnen worden, beveelt de agrarische tafel een snellere en kordate aanpak voor deze gevallen aan. Het is op dit moment onduidelijk om hoeveel bedrijven het daarbij gaat.	Afwikkelingstijd verkorten en snelheid verhogen van schadeafhandeling moet voor alle betrokken gelden. De TCMG werkt momenteel aan versnelling. Daarover zijn de gezamenlijke overheden in gesprek met de TCMG. Indien de agrarische tafel zich wil informeren over de voortgang van werkzaamheden en de wijze waarop de schadeafhandeling voor de agrarische sector vorm krijgt, dan stellen wij voor dat zij de TCMG uitnodigt.
2B	De Agrarische Tafel krijgt graag duidelijkheid hoe de overgang van de TCMG naar het IMG wordt ingericht. Hieronder wordt verstaan dat duidelijk wordt gemaakt wat van de nieuwe organisatie kan worden verwacht. Heldere communicatie is hierbij essentieel. De Agrarische Tafel vindt dit van groot belang om onzekerheid onder agrariërs weg te nemen.	Besloten is door provincie, gemeenten en Rijk dat schadeafhandeling en versterking bij één zbo zullen worden ondergebracht. Hoe dit juridisch wordt vormgegeven zal nader worden uitgewerkt. EZK bereidt momenteel het wetsvoorstel IMG voor schadeafhandeling voor. Op dit moment ligt het wetsvoorstel ter advisering voor bij de Raad van State. Voor de zomer wordt gestreefd het wetsvoorstel naar de Tweede Kamer te zenden. T.z.t kunt u iemand uitnodigen om uw tafel hierover bij te praten.
2C	De TCMG behandelt schades aan gebouwen en werken. Schades als gevolg van bijvoorbeeld ongelijkmatige	Het Besluit Mijnbouwschade Groningen betreft schadeafhandeling aan gebouwen en werken. In

	<p>maaiveldddaling en veranderingen in de waterhuishouding vallen hiermee op dit moment niet binnen het bereik. Het Instituut Mijnbouwschade Groningen kan deze schades wel in behandeling nemen. Gelet op de impact ook van deze schades beveelt de Agrarische Tafel snelle besluitvorming over de instelling van het Instituut Mijnbouwschade aan.</p>	<p>het wetsvoorstel dat ter consultatie lag, worden alle schadesoorten en andere doelgroepen ook benoemd. Dit wetsvoorstel gaat rond de zomer naar de TK.</p> <p>Voor ongelijkmatige maaiveldddaling zie het antwoord op 4A.</p>
2D	<p>Bij complexe knelgevallen van agrarische bedrijven in het aardbevingsgebied beveelt de Agrarische tafel aan om ook een Opkoopfonds in te kunnen zetten. Een dergelijk opkoopfonds zou gevoed kunnen worden vanuit schade, versterken en toekomstperspectief, omdat de verschillende lijnen hier door elkaar lopen.</p>	<p>Rijk, provincie en gemeenten pleiten voor een integrale oplossing. De NCG heeft een koopinstrument en er zou onderzocht moeten worden of dit ook toegankelijk kan worden gemaakt voor bedrijven en dus ook agrarische bedrijven. Rijk, provincie en gemeenten nemen rond de zomer het initiatief om signalen op te halen bij betrokken partijen.</p> <p>De overheden vernemen graag van de agrarische tafel de achtergrond van de complexe knelgevallen. Het bieden van maatwerk kan ook een oplossing zijn. Hierbij kan gedacht worden aan pilots als Nije Heerd.</p>
2E	<p>De Agrarische Tafel beveelt aan om het mogelijk te maken dat de verschillende instanties gezamenlijk maatwerk kunnen leveren. Naast mandaat en financiële middelen vereist dit 'ruimte' binnen de bestaande planologische kaders zoals erfgoed, cultuurhistorie, bestemmingsplan en de Provinciale omgevingsverordening. Hiervoor moet blijvend gebruik kunnen worden gemaakt van bestaande regelingen als het Programma Groningen Schuren en Stallen.</p>	<p>Gemeenten, provincie en Rijk willen onderzoeken of de bestaande kaders voldoende ruimte bieden. Graag vernemen wij van de agrarische tafel welke knelpunten zij ervaren bij genoemde planologische kaders. Een integrale werkmethode als Nije Heerd zou hierin perspectief kunnen bieden.</p> <p>T.a.v. de eventuele provinciale regelingen is het aan het nieuwe college van GS om te beslissen over het beschikbaar stellen van middelen.</p> <p>De PGSS is een NAM-regeling die door het verschuiven van de verantwoordelijkheden van NAM naar EZK die in de toekomst waarschijnlijk niet meer zal worden uitgevoerd door NAM. De overheden zullen rond de zomer terugkomen bij de tafel om signalen op te halen waarmee regelingen in de toekomst vormgegeven zouden kunnen worden.</p>
2F	<p>De Agrarische Tafel beveelt aan om een asbestsubsidiereregeling in te stellen voor agrariërs die hun asbestdaken nog moeten saneren en vanwege de lange schadeafhandelingenprocedures en onzekerheid rondom versterking geen gebruik hebben kunnen maken van diverse eerder bestaande asbestsubsidiereregelingen .</p>	<p>Provincie, gemeenten en Rijk vinden asbestsanering een belangrijk onderwerp. Er zijn diverse regelingen met verschillende looptijden en budgetten op dit vlak, ook specifiek voor agrariërs. Provincie, gemeenten en Rijk ondersteunen het belang van die regelingen.</p> <p>De overheden zullen in overleg treden hoe in het proces van schade en versterking de asbestsubsidiereregelingen als koppelkans zo optimaal kunnen worden benut.</p> <p>De NCG heeft aangegeven dat waar asbest wordt tegengekomen bij het versterken van panden dit wordt verwijderd en vergoed.</p>
2G	<p>De Agrarische Tafel beveelt aan om voldoende ruimte binnen planologische kaders te bieden om tot maatwerkoplossingen te</p>	<p>De gemeenten, provincie en Rijk vernemen graag welke knelpunten de agrarische tafel op het gebied</p>

	komen. De Agrarische Tafel stelt voor om middelen beschikbaar te stellen voor de extra investeringen die gepaard gaan met behoud, herstel of vervanging van karakteristieke en beeldbepalende panden.	van ruimtelijke ordening en erfgoed ervoert. Vanuit het Nationaal Programma Groningen komen middelen beschikbaar voor erfgoed. De komende maanden worden lokale en thematische plannen uitgewerkt.
2H	Voor voormalige agrarische bebouwing die nu als woonhuis wordt gebruikt, spelen vergelijkbare problemen, maar hiervoor moeten in veel gevallen andere (financiële) oplossingen worden gezocht. De Agrarische tafel beveelt aan om voor deze woningen zo snel mogelijk duidelijkheid te krijgen over een eventueel noodzakelijke versterking, met name in verband met de asbestsanering. Verder beveelt de Agrarische tafel aan naar aanvullende financiële oplossingen te zoeken.	Uit informatie van de NCG is ons gebleken dat woonhuizen die eerder onder agrarische bebouwing vielen, nu op de juiste manier worden meegenomen in de versterking en schadeafhandeling. De tafel kan besluiten om de NCG uitnodigen voor nadere uitleg.
3	Kennisopbouw rondom het schadeproces	
3A	De Agrarische Tafel beveelt aan om de reeds opgedane kennis van agrarische objecten ook voor nieuwe schadegevallen te gebruiken, zodat op basis hiervan schademeldingen in de toekomst sneller kunnen worden afgehandeld. Daarnaast is het van belang dat de schadeprotocolen die de TCMG opstelt of gaat opstellen op een goede manier worden overgedragen aan haar rechtsopvolgers, zodat deze schadeafhandeling sneller kunnen realiseren.	De schade-afhandeling wordt gedaan door de TCMG. Het is aan de TCMG om waar mogelijk versnelling toe te passen in de schadeafhandeling. De TCMG heeft ook oog voor schades aan specifieke panden, zoals erfgoed en agro. Leerprocessen worden hierin meegenomen. Deze werkwijze wordt door het IMG overgenomen; Zie tevens antwoord 2A
3B	Verder beveelt de Agrarische Tafel aan om bestaande regelingen voor schade en versterking te actualiseren en te borgen, zodat ze ingezet kunnen worden door deze bij één van de partijen onder te brengen en de regelingen meer aan te laten sluiten bij behoeften van agrariërs. Het gaat dan onder andere om: Regeling Mestkelders en het Programma Groninger Schuren en Stallen	Zie antwoord bij 2E (knelpunten regelingen)
3C	Daarnaast vraagt de Agrarische Tafel aandacht voor een aantal algemene regelingen die bedoeld zijn voor investeringen in verduurzaming van het agrarisch bedrijf en waar in het aardbevingsgebied niet optimaal gebruik van gemaakt kan worden door de combinatie met schadeafhandeling en versterking. De regelingen rondom het verwijderen van asbest en het plaatsen van zonnepanelen zijn daarvan een voorbeeld.	Dit betreft regelingen die los staan van het gasdossier. Suboptimaal gebruik van regelingen komt met name aan het licht zodra er steeds meer schades worden afgehandeld en panden versterkt worden. We vragen de Agrarische tafel signalen over het niet effectief gebruiken van regelingen te inventariseren en aan de overheden over te brengen, zodat we hier zo gericht mogelijk op kunnen acteren. Daarnaast gaan de overheden nu al in overleg om te kijken hoe de knelpunten van deze regelingen kunnen worden aangepakt.
3D	De Agrarische Tafel beveelt aan om de bestaande regelingen, deels vanuit de NAM, verder uit te bouwen en nog beter aan te laten sluiten bij de behoeften vanuit de agrarische sector. Dit geldt ook voor regelingen die momenteel niet specifiek zijn gericht op agrariërs, maar die mogelijk wel relevant voor deze sector kunnen zijn. Een concreet voorbeeld hiervan is het uitbouwen van de bestaande MKB-compensatieregeling, om onder andere gevolgschades en inkomstenderving bij tijdelijke uitplaatsing bij bouwkundig versterken te vergoeden.	Zie voor een reactie op deze aanbeveling 3B en 3C.

3E	De Agrarische Tafel beveelt aan om meer helderheid te scheppen ten aanzien van de kaders van versterking voor agrarische bedrijven. Het is voor agrariërs wenselijk om snel inzichtelijk te krijgen of zij wel of niet binnen de versterkingsaanpak kunnen vallen. De Agrarische Tafel beveelt hierbij aan om te kijken naar de mogelijkheden tot versterking op basis van individuele inspecties.	Helderheid van kaders is voor iedereen relevant. Agrariërs vallen binnen de versterkingsaanpak. Agrarische panden zijn onderdeel van het lopende proces, waarbij NCG de uitvoering doet. Indien u zich specifiek wil informeren over de versterkingsoperatie, kunt u uw vragen stellen aan de NCG..
4	inzicht in bodemprocessen	
4A	In aansluiting op de aanbeveling om de melders van de schade hier niet mee te belasten, beveelt de Agrarische Tafel aan om, in samenwerking met zowel het te vormen Agroteam als een meer permanente Agrarische Tafel, meer kennis te vergaren omtrent de bodemprocessen die zich afspelen in het gaswinningsgebied, en de impact hiervan op (agrarische) bebouwing, op de lokale volksgezondheid, op de bodem inclusief watersystemen en het bodemleven, en op het maaiveld. Onderzoek naar de impact van verschillende bodemdalingsfactoren dient in juli 2019 te zijn afgerond. De Agrarische Tafel vindt het van belang dat ook de belangen van de agrarische sector worden betrokken bij het opzetten van deze onderzoeken. De Agrarische Tafel beveelt aan om de coördinatie van dit onderzoek bij het Rijk neer te leggen.	Dit onderzoek wordt door EZK uitgezet. De gemeenten en provincie onderschrijven het belang van een onderzoek naar bodemprocessen en de impact ervan.
4B	Op dit moment bevindt de pilot met tiltmeters zich in de fase van een Europees aanbestedingstraject. Op basis van de pilot kan bepaald worden of plaatsing van tiltmeters in het gebied een toegevoegde waarde heeft. De Agrarische Tafel beveelt aan om hierover zo snel mogelijk na het afronden van de pilot duidelijkheid te geven. De Agrarische Tafel vraagt om meer inzicht in en betrokkenheid bij het uitwerken van deze pilot.	Er is een pilot uitgezet die onderdeel is van het meerjarenprogramma van de NCG. De agrarische tafel kan de NCG uitnodigen om bijgepraat te worden over de voortgang van de pilot en kan mogelijk toetreden tot de begeleidingscommissie die voor de pilot ingesteld moet worden.
5	Brede scope bij afhandeling schade	
5A	De Agrarische Tafel beveelt zowel bij schadeafwikkeling als versterking het zo goed mogelijk kunnen voortzetten van het bedrijf aan. Daarbij moet ook de mogelijke gevolgschade in de bedrijfsvoering betrokken worden. Dit geldt zeker in die situaties waarbij er in de komende jaren nog een fors aardbevingsrisico blijft. Hierbij kan gedacht worden aan een regeling naar analogie van de bestaande MKB-regeling.	Rijk, provincie en gemeenten staan een integrale aanpak voor. Hierbij hoort ook dat regelingen voor iedereen toegankelijk zijn zodat iedereen uiteindelijk weer met zijn leven door kan gaan.
5B	De Agrarische Tafel beveelt aan bij de behandeling van schade en versterking een regeling moet komen om het veiligheidsgevoel en de immateriële schade te compenseren.	Deze vormen van schade zijn ook opgenomen in het nu in proces zijnde wetsvoorstel over het IMG. Het IMG moet hierin gaan voorzien middels een protocol. De minister heeft toegezegd een commissie in het leven te roepen om dit protocol te ontwikkelen. De start van deze commissie wacht op beantwoording van een aantal prejudiciële

		vragen aan de Rechtbank in het kader van een rechtsgang die over immateriële schade loopt.
6	Kennis toepassen bij aardbevingsbestendig bouwen	
6A	De Agrarische Tafel pleit voor een planmatiger aanpak van aardbevingsbestendig bouwen. Daarbij is het nodig dat de eisen voor aardbevingsbestendig bouwen binnen de verschillende delen van het aardbevingsgebied goed in beeld zijn. De Agrarische Tafel ziet het als de verantwoordelijkheid van de gezamenlijke gemeenten om deze kennis paraat te hebben.	Bevingsbestendig bouwen is niet afdwingbaar. Het bouwbesluit wordt gehanteerd en daarbovenop kan de NPR worden gehanteerd. Initiatiefnemers hebben de vrijheid om de NPR toe te passen. Overheden adviseren initiatiefnemers dit wel te doen. Er is door de NCG, Building en de RUG een kennistafel 'Bouwen en Versterken' opgericht om kennis hierover te vergroten en dit tevens bij betrokken partijen onder de aandacht te brengen.
6B	De Agrarische Tafel is daarnaast van mening dat er een oplossing moet komen voor de extra kosten die horen bij de opgave van aardbevingsbestendig bouwen. Een vervolg op de eerdergenoemde Nieuwbouwregeling kan hierin voorzien.	De nieuwbouwregeling is verlengd tot de zomer van 2019. Rijk, gemeenten en provincie zetten zich in voor de voortzetting van de regeling of kijken hoe ze op een andere manier hier aan tegemoet kunnen komen.
7	Toekomstperspectief	
7A	De Agrarische Tafel beveelt aan om de agrarische sector actiever te betrekken binnen het Nationaal Programma Groningen, waarbij de Agrarische Tafel erkent dat ook een belangrijke verantwoordelijkheid ligt bij de agrariërs zelf om te zoeken naar de koppelkansen bij het toekomstbestendig maken van hun bedrijf. Zij moeten daarbij op hun ondernemerschap worden aangesproken.	Op 11 maart hebben bestuurders afspraken over het Nationaal Programma Groningen gemaakt over de hoofddoelen en besturing. De sector (LTO) is reeds betrokken geweest in de kwartiermakersfase en de agrarische sector heeft een positie in het bestuur van de NPG. Na 11 maart moet dit besluit worden vastgesteld door raden en Staten. Na 11 maart kan de uitwerking starten van lokale en thematische plannen. Dit biedt de agrarische sector een mooie kans voor het leveren van input. De colleges van B&W zijn verantwoordelijk voor de lokale plannen. Het college van GS is verantwoordelijk voor de thematische plannen.
7B	Het Nationaal Programma moet ruimte bieden aan integrale oplossingen voor schade, versterking en de toekomst van agrarische bedrijven. Denk hierbij aan het bieden van ruimte voor het plaatsen van zonnepanelen, voor innovatie, of andere manieren om extra waarde toe te voegen. De Agrarische Tafel beveelt daarnaast aan om middelen vrij te spelen om te voorzien in de financiering van bijvoorbeeld cultuurhistorische waarden en landschappelijk inpassing.	De agrarische sector kan deze input leveren bij de uitwerking van de lokale en thematische plannen van het Nationaal Programma Groningen. Kosten voor schade en versterking worden niet uit het NPG gefinancierd. Het NPG kan een rol spelen bij het verzilveren van kansen voor verduurzaming en erfgoed.
7C	De Agrarische Tafel doet de aanbeveling aan de lokale en regionale overheden om door een flexibele, meedenkende houding de ruimtelijke ordeningsprocedures soepel te laten verlopen. Dat geldt ook voor het plaatsen van vervangende tijdelijke noodwoning(en) en voor de versterking van cultureel erfgoed. Een mogelijkheid hiertoe is het verder uitrollen van de pilot "Nije Heerd", wanneer deze is afgerond.	Een soepele en flexibele houding is wenselijk. Zoals eerder gesteld kunnen eventuele knelpunten worden onderzocht. Het is aan de agrarische tafel om in kaart te brengen waar het probleem zit. Wat de overheden betreft is Nije Heerd een goed voorbeeld van een integrale aanpak.
7D	De Agrarische Tafel beveelt aan om te komen tot een rechtsbijstandsfonds, waaruit de kosten betaald kunnen worden die niet onder een rechtsbijstandsverzekering vallen.	Op dit moment is onduidelijkheid over rechtsbijstand. De Agrarische tafel wordt gevraagd nader te preciseren of, hoe en in welke omvang dit

	Hiervoor is om te beginnen inzicht nodig in de omvang van dit probleem. Aan de hand hiervan kan het fonds vervolgens worden ingericht.	probleem zich manifesteert. Overheden zullen op basis hiervan het initiatief nemen tot gesprekken met betrokken partijen.
7E	De Agrarische Tafel beveelt aan om vanuit de sector ingebrachte projecten te integreren in het Nationaal Programma Groningen en nodigt de stakeholders uit om bestaande voorstellen gezamenlijk verder uit te werken en waar nodig nieuwe voorstellen te doen. Met name de voorstellen die gedaan zijn inzake het herbestemmen van vrijkomende agrarische bebouwing, planologische ontwikkelingen en de verbinding tussen asbestsanering en energievoorziening zijn daarbij van belang. Daarbij beveelt de tafel onder andere aan om fysieke maatregelen voor behoud en verbetering van de ruimtelijke kwaliteit bij sloop en versterking van karakteristieke gebouwen nader financieel te ondersteunen.	Zie antwoord bij punt 7A
7F	De Agrarische Tafel beveelt aan om een structurele agrarische afvaardiging binnen de werkgroepen van de drie thema's van het Nationaal Programma Groningen te installeren.	Zie antwoord bij punt 7A
7G	De Agrarische Tafel beveelt aan om de agrarische sector als volwaardige stakeholder op te nemen in de gesprekken over het NPG	Zie antwoord bij punt 7A